

Prof. Dr hab. med. Andrzej Danysz

Koenzym Q₁₀ w kardiologii.

Problem właściwego przygotowania pacjentów do zabiegów kardiologicznych, zwłaszcza pacjentów w podeszłym wieku ma ogromny wpływ na rokowania. Wielu klinicystów uważa, że ten stan wynika m.in. z deficytu bioenergetycznego mięśnia sercowego ludzi starych dodatkowo obciążonych określonymi chorobami mięśnia sercowego. CoQ₁₀ ma właściwości poprawiania wytwarzania energii w mitochondriach przez omijanie uszkodzonego składnika oddechowego oraz zmniejszenie następstw stresu oksydacyjnego.

Rosenfeld i in.* założyli, że podanie CoQ₁₀ przed zabiegiem kardiologicznym tj. na mięśniu sercowym – może poprawić wskaźniki prognostyczne. Badania wykonano w warunkach eksperymentalnych na starych szczurach oraz na skrawkach przedsionków operowanych chorych w podeszłym wieku.

U starych szczurów (35,3 mies.) stwierdzono wyraźne zmniejszenie tolerancji serca na stres oksydacyjny w porównaniu z sercem szczura młodego oraz zmniejszenie zdolności do wykonywanego wysiłku. Podawanie CoQ₁₀ w znacznym stopniu poprawia te parametry.

Skrawki przedsionka pobierane w czasie zabiegu poddawano in vitro w kąpielu wodnej symulowanej ischemii i mierzono zdolność powrotu do wydolności przed symulowaną ischemią.

Uzyskane wyniki wskazują przede wszystkim na zmniejszoną tolerancję mięśnia sercowego człowieka starego, przy czym stan ten pogarsza się z wiekiem. Kąpiel skrawka przedsionka w roztworze zawierającym CoQ₁₀ - wyraźnie zwiększa tę tolerancję, zwłaszcza w sercach ludzi starszych.

A zatem – niedobór CoQ₁₀ w sercach ludzi w podeszłym wieku może odgrywać określoną rolę w ich tolerancji na niedokrwienie. Wynika z tego zdaniem autorów wniosek, że podawanie CoQ₁₀ zwłaszcza starym pacjentom może wpływać korzystnie na ich rokowania.

*Piśmiennictwo – patrz zał. broszura: „ Koenzym Q₁₀ i jego rola w leczeniu ”
Wyd II – poprawione i uzupełnione 2000 r.”

Powyższe wyniki nie dawały jednak bezpośrednich dowodów na zasadność stosowania CoQ₁₀ u pacjentów poddawanych zabiegom kardiochirurgicznym.

Interesujące badania wykonali Kucharska i in.. Postawili oni pytanie, jakie mechanizmy mogą odgrywać rolę w odrzuceniu serca po przeszczepie. Stwierdzili m.in. znacznie obniżoną zawartość CoQ₁₀ w sercach odrzuconych.

W związku z tym postulują przede wszystkim, że niski poziom CoQ₁₀ w sercu po przeszczepie może być czułym wskaźnikiem zagrażającego odrzucenia. Autorzy uważają, że niedobór CoQ₁₀ w przeszczepianych sercach może uczestniczyć w zaburzeniach mitochondrialnej bioenergetyki i prowadzić do niedomogi serca. Wniosek z tych badań wydaje się oczywisty – konieczność suplementacji chorego po przeszczepie odpowiednimi dawkami CoQ₁₀.

Dowodem słuszności sugestii Kucharskiej i in. Są wyniki badań Moravesika. W swojej klinice rozpoczął on suplementowanie pacjentów przed zabiegami kardiochirurgicznymi (przeszczepy omijające – bypass) – CoQ₁₀ w dawkach 180 mg/dz. Koenzym podawano 21-28 dni przed zabiegiem oraz przez 3 miesiące po zabiegu. Stwierdzono przede wszystkim zerową śmiertelność około-zabiegową. Badania są w toku.

Munkholm i in. Na podstawie badań na 22 pacjentach z zastoinową niewydolnością serca, wykazali, że podawanie tym pacjentom 200 mg/dz. CoQ₁₀ przez 3 miesiące wydaje się zwiększać obniżony u tych pacjentów wyrzut lewej komory (LYEF).

Mortensen u pacjentów z wadami zastawkowymi i z kardiomiopatią stwierdził zmniejszenie stężenia czynników oksydoredukcyjnych w mięśniu sercowym – zwłaszcza CoQ₁₀ (badania bioptyczne i pośmiertne). Stwierdził również, że stopień zmniejszenia stężenia CoQ₁₀ w mięśniu sercowym korelował w pełni z nasileniem objawów i stopniem dysfunkcji lewej komory serca. Autor postuluje zasadność, a nawet wręcz niezbędność podawania w objawowym leczeniu niedomogi serca poza oczywistym leczeniem podstawowym – koenzym Q₁₀ nie tylko, dlatego, że zmniejsza on nasilenie określonych objawów niedomogi serca i poprawia jakość życia, ale również, dlatego, że jest on dobrze tolerowany i praktycznie pozbawiony działań niepożądanych.

Langsjoen i Langsjoen przedstawili w 1998 r. na First Conference of the International Coenzyme Q₁₀ Association, która odbyła się w Bostonie (USA) prawdopodobnie najpełniejszy aktualny przegląd piśmiennictwa z zakresu zastosowania CoQ₁₀ w chorobach układu krążenia.

Od czasu imponującego zestawienia przez Baggio i in. (1993 r.) wyników badań wielośrodkowych na 2358 chorych – autorzy przedstawili wyniki 19 innych badań. Stwierdzają oni przede wszystkim bardzo znaczny wzrost zainteresowania CoQ₁₀ w kardiologii. Po drugie uważają, że zasadność zastosowania wynika z 2 fundamentalnych właściwości CoQ₁₀ :

1. Podanie CoQ₁₀ koryguje niedobory CoQ₁₀ we krwi i tkankach w wyniku, czego dochodzi do wzmożenia zdolności wytwarzania komórkowej bioenergii głównie przez udział CoQ₁₀ w czynności enzymów mikrosomalnych warunkujących fosforylację.
2. CoQ₁₀ jako skuteczny „wyłapywacz” wolnych rodników ma działanie ochronne na komórkę i może poprawić jej funkcje niezależne od normalizacji zaburzeń enzymów mitochondrialnych.

Mechanizm działania leczniczego koenzymu Q₁₀ w chorobach serca nie jest wyjaśniony. Wyraźne efekty lecznicze, jakie uzyskuje się przy jego pomocy zwłaszcza u chorych z niedoborem koenzymu Q₁₀, potwierdzają hipotezę, że podłożem zarówno niewydolności serca, jak i choroby wieńcowej są zaburzenia bioenergetyki. Mogą być one skorygowane przez podanie egzogenego koenzymu Q₁₀.

Pewne światło na mechanizm dodatniego działania inotropowego koenzymu Q₁₀ rzucają badania Okamoto i wsp., którzy w badaniach in vitro na hodowli kardiomiocytów wykazali, że koenzym Q₁₀ wzmacnia biosyntezę ATP i cAMP. W licznych pracach wykazano, że podawanie koenzymu Q₁₀ hamuje postęp kardiomiopatii, u kandydatów do przeszczepu serca znacznie poprawia czynność serca. Jak już wspomniano, koenzym można łączyć z wieloma lekami kardiologicznymi. Wyraźnie zmniejsza on toksyczność glikozydów nasercowych, przeciwdziała niektórym objawom niepożądanym β-blokerów, a jak wynika z naszych badań przedłuża działanie enalaprilu i nitrendypiny.

Szczególne znaczenie ma wyjątkowo duża skuteczność koenzymu Q₁₀ w zapobieganiu i leczeniu kardiomiopatii poadriamycynowej. Skuteczne w niektórych postaciach nowotworów antybiotyki antracyklinowe uszkadzają mięsień sercowy, którego konsekwencją może być nawet zejście śmiertelne. W zasadniczym stopniu ogranicza to możliwość stosowania tych cytostatyków.

J. Drzewoski i wsp., Iarussi i wsp., Cortey i wsp., Karlsson i wsp. i wielu innych, wykazali w sposób przekonujący, że koenzym Q₁₀ zmniejsza kardiotoxycywność adriamycyny. Profilaktyczne podawanie tego koenzymu hamuje kumulowanie się adriamycyny w mięśniu sercowym. Korzystne przeciwdziałanie przy pomocy koenzymu Q₁₀ kardiotoxycywności tego cytostatku, stwarza możliwość podawania go chorym w dawce sumarycznej większej niż zwykle zalecana, tj. powyżej 550 mg/m².

Niewydolność serca jest jednostką chorobową, w której koenzym Q₁₀ stosuje się najczęściej. W Japonii używa go stale, głównie z tego powodu, ok. 10 mln. ludzi. Dużym zainteresowaniem cieszy się również w USA, krajach skandynawskich, we Włoszech, Francji i Niemczech.

W 1990 r. w „American Journal of Cardiology” została opublikowana praca pt. „Długoterminowa skuteczność i bezpieczeństwo leczenia idiopatycznej kardiomiopatii za pomocą koenzymu Q₁₀”.

Najnowsze dane wskazują, że w kardiologii jest pewne uzasadnienie stosowania znacznie wyższych dawek CoQ₁₀, a mianowicie powyżej 100 mg/dz., w wyniku, czego uzyskuje się wyraźne zwiększenie stopnia klinicznej poprawy.